

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В УМОВАХ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Стаття присвячена проблемам розвитку галузі птахівництва в умовах ринкової трансформації сільськогосподарського виробництва. Розглядаються чинники, що вплинули на занепад птахівництва на початку ринкових перетворень та поступового відродження галузі. Визначаються основні напрями подальшого розвитку галузі.

Постановка проблеми

Птахівництво в Україні має давні і глибокі корні, де ще у 90-х роках були впроваджені індустріальні методи ведення галузі. Крім того, птахівництво є однією з скоростиглих галузей тваринництва, яка може в короткі терміни розв'язати проблему забезпечення населення України тваринним білком.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Проблеми забезпечення конкурентоспроможності, формування та функціонування ринку агропромислової продукції розглядалися в наукових працях П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, В.Г. Андрійчука, В.В. Юрчишина [8]. Певний вклад в дослідження функціонування вітчизняного ринку продукції птахівництва внесли М.І. Сахацький, Б.А. Мельник, В.І. Топіха, Ф.О. Ярошенко, А.Г. Шморгун, Р.М. Минів та ін. Порівняльний аналіз показує, що у 90-і роки Україна посідала достойне місце серед першої десятки країн світу з розвиненим птахівництвом, але в ході ринкових перетворень зазнала значних втрат.

Тому питання відродження втрачених позицій, ефективного господарювання птахівничих підприємств, їхньої діяльності в період ринкових трансформацій надалі залишаються актуальними як в науковому, так і практичному плані.

Метою прикладного дослідження є вивчення комплексу причин та наслідків негативного впливу ринкових перетворень, які призвели до часткового занепаду виробничої сфери, дестабілізації формування вітчизняного ринку птахівництва, необхідності імпорту м'яса птиці в Україну.

Об'єкт та методика дослідження

В ході досліджень застосовувався комплекс методів, які дозволили отримати науково-обґрунтовані результати. Серед них економіко-статистичний, монографічний, аналізу і синтезу, порівняння тощо.

Об'єктом досліджень виступає процес виявлення основних причин і наслідків негативного впливу на галузь птахівництва ринкових перетворень, розглядаються напрями подальшого її розвитку.

Результати досліджень

Птахівництву, як інтенсивній та динамічній галузі сільськогосподарського виробництва, належить особлива роль у створенні гарантованої і стабільної продовольчої безпеки країни. Галузь має можливість в короткі терміни значно збільшити виробництво дієтичних, висококалорійних продуктів – м'яса і яєць з метою задоволення потреб населення фізіологічно необхідною нормою харчування. Адже одне яйце задовольняє денну потребу людини у вітамінах: В2 – на 10–12 %; Д – на 10–40 %; А – на 15–16 %; В12 – на 50–100 %. Білок яйця засвоюється людиною майже на 100 відсотків. Пташине м'ясо має високу поживну цінність, відмінні дієтичні якості і смак [1].

В ринкових умовах господарювання виробництво яєць і пташиного м'яса постійно збільшується. Високі щорічні темпи приросту виробництва пташиного м'яса у світі становлять в середньому 4–6 %, виробництва яєць – 1,5–2 %.

Цілком очевидно, що вихід продукції птахівництва як м'яса, так і яєць залежить, в першу чергу, від кількості поголів'я (табл. 1) та його продуктивності. Так, внаслідок ринкових перетворень та кризових явищ галузь птахівництва України зазнала суттєвих структурних змін та втрат чисельності поголів'я птиці у всіх категоріях господарств, незалежно від форми власності. Особливо суттєві зміни відбулися в перші п'ять років (1991–1995 рр.), коли країна зменшила поголів'я птиці на 39,2 % (понад 96,3 млн голів) в порівнянні з 1990 р. Цей процес спостерігався і впродовж наступних п'яти (1996–2000 рр.) років і призвів до загального скорочення кількості поголів'я усіх видів птиці за всіма категоріями господарств на 49,7 % в порівнянні з 1990 р.

Наступний період 2001–2008 рр. можна характеризувати як період відродження втрачених позицій у птахівництві країни, хоча найвищого показника (1990 р.) так і не було досягнуто. На 1 січня 2009 р. всі категорії господарств України утримували на 68,5 млн голів птиці менше ніж у 1990 р.

Подібна тенденція спостерігалася і в сільськогосподарських підприємствах, в яких протягом 10 років відбулося скорочення поголів'я птиці з 132,9 млн до 25,3 млн голів, або в 5,24 раза. На 1 січня 2009 р. в сільськогосподарських господарствах ще лишається відставання у відновленні поголів'я птиці у порівнянні з поголів'ям 1990 р. на 33,8 %.

Таблиця 1. *Поголів'я птиці всіх видів у всіх категоріях господарств України, тис. голів*

Роки	Всі категорії		в тому числі			
	господарств	приріст в % *	в с.- г. підприємствах	частка в % **	в господарствах населення	частка в % **
1990	246104,2	100	132966,6	54,0	113137,6	46,0
1995	149748,4	60,8	54074,2	36,1	95674,2	63,9
1999	126079,8	84,2	27841,0	22,1	98238,8	77,9
2000	123722,0	98,1	25352,9	20,4	98369,1	79,6
2001	136811,0	110,6	35163,2	25,7	101647,8	74,3
2002	147445,4	107,8	41704,8	28,3	105740,6	71,7
2003	142373,8	96,6	42262,8	29,7	100111,0	70,3
2004	152783,2	107,3	50557,3	33,1	102225,9	66,9
2005	161933,5	106,1	66625,3	41,1	95368,8	58,9
2006	166531,0	102,8	72219,0	43,4	94312,0	56,6
2007	169250,3	101,6	80124,3	47,3	89166,0	52,7
2008	177555,8	104,9	87973,7	49,5	89582,2	50,5
2008 в % до 1990	72,1	x	73,7	x	79,2	x

Примітка: * – приріст в % до попереднього року; ** – частка в % до загальної кількості.

Джерело: [6, с. 106-108].

Питома вага поголів'я птиці сільськогосподарських підприємств за досліджуваний період скоротилася з 54 % до 20,4 % (в 2008 р. досягла рівня 49,5 %). Важко пояснити чинники банкрутства українських птахофабрик, що працювали на дешевому зерні та імпортному технологічно досконалому обладнанні. Це призвело до ввезення в Україну закордонної продукції птахівництва. За даними Держкомстату, за 1997 р. і 1998 р. в Україну було ввезено м'яса птиці майже на 300 млн дол. [8, с. 263]. В 2004 р. імпорт м'яса та харчових продуктів свійської птиці в Україну досяг 295,7 тис. т, а вже в 2008 р. на вітчизняний ринок було імпортовано більше, ніж 526 тис. т м'яса птиці.

В умовах тривалої економічної кризи почало занепадати птахівництво в господарствах населення, де в 2008 р., порівняно з показниками 1990 р., загальна чисельність поголів'я птиці усіх видів скоротилася на 23,5 млн голів, або на 20,8 %, але його частка в загальному поголів'ї птиці України зросла з 46 до 50,5 %.

Подальша оптимізація поголів'я всіх видів птиці у всіх категоріях господарств буде відбуватися на основі наявної виробничої та кормової бази, в першу чергу, за рахунок збільшення виробництва зерна і раціонального використання наявних кормових ресурсів. Доцільно ретельно вивчити стан заповнення птицею наявних приміщень в діючих птахівничих господарствах і використання в них наявного ресурсного потенціалу. Кількість сільськогосподарських підприємств за розмірами поголів'я птиці, що утримується в них, представлена в таблиці 2.

Таблиця 2. Групування сільськогосподарських підприємств України за наявністю поголів'я птиці всіх видів

Групи підприємств за кількістю поголів'я, голів	2006 р.				2008 р.			
	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я		Кількість підприємств		Чисельність поголів'я	
	оди-ниць	* у %	тис. голів	* у %	оди-ниць	* у %	тис. голів	* у %
Всього	1067	100	72219,0	100	785	100	87973,7	100
з них до 50	182	17,1	4,3	0,0	148	18,8	2,8	0,0
51 – 99	68	6,4	5,3	0,0	42	5,3	3,1	0,0
100 – 199	64	6,0	8,6	0,0	48	6,1	6,9	0,0
200 – 299	49	4,6	11,4	0,0	25	3,2	6,2	0,0
300 – 399	27	2,5	9,6	0,0	17	2,2	5,8	0,0
400 – 499	23	2,2	10,2	0,0	12	1,5	5,4	0,0
500 – 599	75	7,0	55,4	0,1	32	4,1	24,0	0,0
1000 – 1999	91	8,5	131,6	0,2	53	6,8	75,6	0,1
2000 – 2999	63	5,9	152,4	0,2	40	5,1	98,3	0,1
3000 – 3999	43	4,0	146,0	0,2	26	3,3	89,8	0,1
4000 – 4999	20	1,9	86,9	0,1	18	2,3	81,4	0,1
5000 – 6999	27	2,5	155,7	0,2	27	3,4	159,9	0,2
7000 – 9999	36	3,4	296,5	0,4	17	2,2	137,6	0,2
10000–24999	61	5,7	1003,2	1,4	45	5,7	781,6	0,9
25000–49999	48	4,5	1673,2	2,4	36	4,6	1298,9	1,5
> 49999	190	17,8	68468,7	94,8	199	25,4	85196,9	96,8

Примітка: * – частка у % до загальної кількості підприємств, чисельності поголів'я
Джерело: [6].

Аналіз статистичних даних таблиці 2 показує, що в країні у період ринкових перетворень здійснювався позитивний процес концентрації поголів'я птиці в сільськогосподарських підприємствах. Загальна кількість птахівничих господарств в 2008 р., у порівнянні з 2006 р., скоротилася з 1067 до 785, або на 26,5 %. Цей процес відбувався, у переважній більшості, за рахунок зменшення кількості підприємств, в яких утримувалася невелика кількість птиці, а саме: кількість підприємств з поголів'ям птиці до 50 голів скоротилася на 37%, з поголів'ям 51–99 голів – на 35 %, з поголів'ям 200–499 голів – на 44,4 %. За цей же період кількість господарств з поголів'ям понад 49999 голів зросло з 190 у 2006 р. до 199 в 2008 р., або на 4,7 %. Поголів'я птиці в цій категорії підприємств зросло з 68,4 млн до 85,1 млн голів, а його частка до загальної кількості в країні збільшилася, відповідно, з 94,8 до 96,8 %.

Виробництва яєць та продаж молодняка птиці (добового віку) вносить суттєвий вклад у подальший розвиток галузі птахівництва. Показники з виробництва яєць у всіх категоріях господарств України характеризуються такими даними (табл. 3).

Таблиця 3. *Виробництво яєць від птиці всіх видів по категоріях господарств України*

Роки	Всі категорії господарств		Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	млн шт.	приріст в % *	млн шт.	приріст в % *	частка в % **	млн шт.	приріст в % *	частка в % **
1990	16286,7	100	10126,0	100	62,2	6160,7	100	37,8
1995	9403,5	57,7	4170,8	41,2	44,3	5232,7	85,0	55,7
2000	8808,6	93,7	2977,3	71,4	33,8	5831,3	111,4	65,2
2001	9668,2	109,7	3679,5	123,6	38,1	5988,7	102,7	61,9
2002	11309,3	116,9	4983,3	135,4	44,1	6326,0	105,6	55,9
2003	11447,1	101,2	5039,6	101,1	44,2	6437,5	101,7	56,0
2004	11995,0	104,8	5530,6	109,7	46,1	6424,4	99,8	53,9
2005	13045,9	108,7	6458,1	116,8	49,5	6587,8	102,5	50,5
2006	14234,6	109,1	7632,8	118,2	53,6	6601,8	100,1	46,4
2007	14062,5	98,8	7604,5	99,6	54,1	6458,0	97,0	45,9
2008	14956,5	106,3	8470,4	111,4	56,6	6486,4	100,4	43,4
2008 в % до 1990	91,8	x	83,7	x	x	105,3	x	x

Примітка: * – приріст в % до попереднього року; ** – частка в % до загальної кількості.

Джерело: [9]

Аналіз статистичних даних таблиці 3 показує, що виробництво харчових яєць від всіх видів птиць в країні було найвищим у 1990 році. Наступне десятиріччя (1991–2000 рр.) можна вважати періодом занепаду галузі внаслідок економічної кризи та ринкових перетворень, що відбувалися в Україні. До 1995 р. виробництво яєць за всіма категоріями господарств скоротилося на 42,3 %, а в сільськогосподарських підприємствах – у 2,4 раза, в господарствах населення зменшено на 15 %. Період занепаду продовжувався до 2000 р., в наступні 5 років (1995–2000 рр.) виробництво цих продуктів скоротилося, порівняно з 1995 р., за всіма категоріями господарств ще на 6,3 %, а в сільськогосподарських підприємствах – на 28,6 %.

Ринкова трансформація птахівництва почала позитивно діяти з 2001 р., коли всі господарства країни збільшили виробництво яєць порівняно з 2000 роком, на 860 млн штук, або на 9,7 %. В сільськогосподарських підприємствах приріст виробництва склав 23,6 %.

Протягом 2001–2008 рр. спостерігається стійка тенденція зростання виробництва яєць, за виключенням 2007 року, коли в господарствах населення вироблено яєць до 2006 р. на 2,2 % менше, в сільськогосподарських підприємствах – на 0,4 %, а за всіма категоріями господарств виробництво їх знизилося на 1,2 %. В той же час, найбільший обсяг виробництва яєць,

отриманих у 1990 р., перевершений лише в господарствах населення. У сільськогосподарських підприємствах відставання складає 1655,6 млн штук, або 16,3 %. Питома вага сільгосппідприємств в загальному обсязі виробництва яєць в досліджуваний період знизилася з 62,2 % у 1990 р. до 56,6 % в 2008 р. Це відбулося внаслідок невідновленого поголів'я птиці, яке в цій категорії господарств залишилося на третину меншим до найвищого показника 1990 р.

В досліджуваний період середньорічна продуктивність курей-несучок у сільськогосподарських підприємствах мала стійку тенденцію до підвищення, якщо у 1990 р. в Україні було отримано 214 яєць від курки-несучки, то у 2008 р. уже 278 шт., на 29,9 % більше. Тенденція до підвищення продуктивності птиці спостерігалася в 22 областях, за виключенням Закарпатської, Волинської і Сумської областей. Про наявні резерви подальшого зростання продуктивності птиці та збільшення виробництва харчових яєць свідчать дані таблиці 4.

Таблиця 4. Групування сільськогосподарських підприємств України за виробництвом яєць в середньому від курки-несучки у 2008 р.

Середньорічна продуктивність птиці	Кількість підприємств	
	одиниць	у % до заг. кількості
до 50 штук	68	14,6
51–100 штук	90	19,3
101–150 штук	86	18,5
151–200 штук	56	12,0
201–250 штук	56	12,0
понад 250 штук	110	23,6

Джерело: [6]

Статистичні дані таблиці 4 про групування сільськогосподарських підприємств-виробників курячих яєць показують, що із загальної кількості 466 досліджуваних підприємств 68 одиниць, або кожне шосте, мають найнижчу продуктивність птиці – до 50 яєць за рік від курки-несучки. Серед них по 8 підприємств знаходяться в Полтавській, Одеській та Кіровоградській областях з високим рівнем виробництва зерна. Низька продуктивність птиці (51–100 шт. яєць від курки-несучки) лишається в 90 підприємствах країни, що складає 19,3 % до загальної кількості птахівничих господарств. З цієї кількості 16 підприємств, або 37,2 %, знаходяться у Волинській області, яка в 2008 р. отримала в середньому по 194 шт. яєць від курки-несучки, на 30 % менше, ніж в цілому по країні. В цій області ще 16 підприємств (37,2 %) виробили по 101–150 штук яєць від курки-несучки. Всього по Україні 86 таких господарств, що складає 18,5 % до загальної кількості, з них по 7 одиниць – у Львівській та Полтавській областях, по 6 одиниць (27–29 %) – в Луганській та Кіровоградській областях.

В той же час в країні 110 підприємств мають оптимальний рівень продуктивності птиці, з яких 17 одиниць (58,3 наявних) розміщені у Донецькій області, яка у 2008 році отримала в середньому по 296 яєць від курки-несучки.

Найвища продуктивність птиці була в Черкаській (по 300 шт.) та Івано-Франківській області – по 302 шт. від курки-несучки.

Виробництво м'яса птиці в Україні здійснюють птахофабрики, сільськогосподарські підприємства виробничих об'єднань-асоціацій «Укрптахопрому» та Союзу птахівників, спеціалізовані птахівничі ферми, фермерські господарства. Вчені довели, що в м'ясному птахівництві для одержання 1 тонни м'яса птиці потрібно у 12 разів менше часу, ніж у скотарстві, у 8 разів менше, ніж у свинарстві, на 1 кг м'яса бройлерів тут витрачають кормових одиниць відповідно, в 2–3 рази менше, ніж на виробництво яловичини і свинини [1]. Статистичні дані про вирощування птиці за категоріями господарств приведені в табл. 5.

В абсолютних показниках динаміка вирощування птиці (табл. 5) виглядає так: у 1990 р. було вирощено (в живій вазі) у всіх категоріях господарств 940 тис. т птиці, проте в наступні 5 років господарювання даний показник скоротився в 3 рази і в 1995 р. становив 307,3 тис. т Ця тенденція продовжувалася і до 2000 р., в якому одержано 264,9 тис. т, що в 3,6 раза менше показника, одержаного 10 років тому.

До причин занепаду галузі птахівництва можна віднести втрати поголів'я птиці у всіх категоріях господарств (див. табл. 1), які склали на 1.01.2001 р. 123 млн. голів, або скоротилися в 2 рази, решта припадає на зниження продуктивності птиці, що пов'язано з технологією годівлі та утримання поголів'я. Ще більш негативні наслідки спостерігаються у сільськогосподарських підприємствах, де за відповідний період досліджень поголів'я птиці скорочено з 133 млн голів до 25,3 млн голів (на 1.01.2001 р., табл. 1) або в 5,3 раза, а показники вирощування птиці (в живій масі) знижені з 509,6 тис. т до 58,7 тис. т, або у 8,7 раза. В період занепаду галузі господарства населення знизили обсяг вирощування птиці з 430,5 тис. т у 1990 р. до 206,2 тис. т у 2000 р., або в 2,1 раза.

Відродження втрачених позицій щодо вирощування живої маси птиці в країні відбулося у сільськогосподарських підприємствах в 2005 році, а за всіма категоріями господарств – в 2008 р. Господарства населення ще не подолали занепаду птахівництва і в 2008 р. отримали 198,9 тис. т живої маси вирощеної птиці, що в 2,2 раза менше, ніж у 1990 р.

Таблиця 5. Вирощування птиці всіх видів за категоріями господарств України

Роки	Всі категорії господарств		Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	тис. т	приріст в % *	тис. т	приріст в % *	частка в % **	тис. т	приріст в % *	частка в % **
1990	940,1	100	509,6	100	54,2	430,5	100	45,8
1995	307,3	32,7	108,6	21,3	35,3	198,7	41,6	64,7
2000	264,9	86,2	58,7	54,1	22,2	206,2	108,8	77,8
2001	347,3	131,1	117,1	199,5	49,3	230,2	111,6	50,7
2002	419,6	120,8	184,2	157,3	43,9	235,4	102,3	46,1
2003	428,7	102,2	229,5	124,6	53,5	199,2	84,6	46,5
2004	527,8	123,1	328,8	143,3	62,2	190,0	95,4	37,8
2005	671,8	127,2	462,9	140,8	68,9	208,8	109,8	31,1
2006	807,5	126,2	582,6	125,8	72,1	224,9	107,7	27,9
2007	917,8	113,6	723,2	124,1	78,8	194,0	86,3	21,2
2008	1055,1	115,0	856,2	118,4	81,1	198,9	102,5	18,9
2008 у % до 1990	112,2	x	168,0	x	x	46,2	x	x

Примітка: * – приріст в % до попереднього року; ** – частка в % до загальної кількості.

Джерело: [9].

Дуже важливим (завершальним) показником, що характеризує рівень розвитку птахівництва і який безпосередньо впливає на формування і функціонування продовольчого ринку, є виробництво м'яса птиці в забійній вазі. Цей показник має два джерела надходження: вирощування бройлерів до 40-денного віку та кінцевий забій птиці після завершення періоду яйценосності. Статистичні показники, що характеризують виробництво м'яса птиці в забійній вазі, яке поступає безпосередньо на споживчий ринок, наведені в таблиці 6.

Порівняльний аналіз даних про наявність поголів'я, вирощування птиці, виробництва яєць та реалізацію на забій птицю всіх видів показує, що дані табл. 6 мають аналогічні тенденції з даними попередніх таблиць (табл. 1–5).

Процес виробництва м'яса птиці в забійній вазі також підтверджує можливість виділення двох періодів у розвитку птахівництва в Україні: перший – 1990–1995–2000 роки – період втрат (занепаду галузі) і другий період 2001–

2008 рр. – ринкового відродження птахівництва, його структурної перебудови – інтенсивного росту виробництва у реформованих підприємствах ринкового типу та розвитку птахівництва в господарствах населення.

Таблиця 6. Виробництво м'яса птиці всіх видів по категоріях господарств України (в забійній вазі, тис. т)

Роки	Всі категорії господарств		Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	тис. т	приріст в % *	тис. т	приріст в % *	частка в % **	тис. т	приріст в % *	частка в % **
1990	708,4	100	356,8	100	50,4	351,6	100	49,6
1995	235,8	32,3	64,8	18,2	27,5	170,4	48,5	72,5
2000	193,2	81,9	35,8	55,2	18,5	157,4	44,8	71,5
2001	238,9	123,6	66,5	185,7	97,8	172,4	109,5	72,2
2002	299,7	125,4	119,8	180,1	40,0	179,9	104,3	60,0
2003	324,0	108,1	162,2	135,4	50,1	161,8	89,9	49,9
2004	375,5	115,9	229,3	141,4	61,1	146,7	90,4	38,9
2005	496,6	132,2	319,8	139,5	64,4	176,8	120,9	35,6
2006	589,3	118,7	418,1	129,2	70,1	176,2	99,7	29,9
2007	689,4	117,0	527,2	127,6	76,5	162,2	92,1	23,5
2008	794,0	136,3	635,1	120,5	80,0	158,9	98,0	20,0
2008 в % до 1990	112,1	x	178,1	x	x	45,2	x	x

Примітка: * – приріст в % до попереднього року; ** – частка в % до загальної кількості.

Джерело: [9].

У сільськогосподарських підприємствах ринкового типу (див. табл. 6) у відроджувальний період виробництво м'яса птиці зросло на 178 % до найвищого показника, одержаного у 1990 р., а його частка в загальному обсязі виробництва у всіх категоріях господарств країни з 50,4 % до 80 %. Господарства населення не витримують ринкової конкуренції, втрачають позиції скорочують обсяг виробництва м'яса в забійній вазі з 351,6 тис. т до 158,9 тис. т, або в 2,2 раза, а їх частка в загальному обсязі виробництва м'яса птиці по країні скорочується з 49,9 до 20,5 %. Це суттєво впливає на економічні показники розвитку птахівництва.

В системі ринкового механізму господарювання категорії рентабельності належить одне з центральних місць. Адже особливістю рентабельності, як елементу цього механізму, є комплексний характер різноманітності виконуваних функцій виробничого процесу. У птахівництві рівень рентабельності розглядається як головний оціночний показник розвитку цієї галузі (табл. 7).

Таблиця 7. Рентабельність виробництва продукції птахівництва у сільськогосподарських підприємствах України, %

Види продукції птахівництва	Роки								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
М'ясо птиці	-33,2	-1,7	-1,1	11,0	3,8	24,9	12,1	-19,0	-11,3
Виробництво яєць	10,6	25,1	14,6	18,5	15,2	23,5	-6,8	9,1	13,0

Джерело: [9].

Аналіз даних таблиці 7 показує, що за 9 років досліджуваного періоду протягом 5-ти років виробництво м'яса птиці в Україні було збитковим. Виробництво яєць у сільськогосподарських підприємствах принесло збитки лише у 2006 р. Це підтверджує визначення вчених Інституту аграрної економіки НААНУ, що «... птахівництво сільськогосподарських підприємств утримується за рахунок виробництва яєць та продажу молодняка птиці (добові пташенята)» [8, с. 264].

Висновки

1. Кінцевий результат формування і функціонування ринку агропромислової продукції залежить від того, як спрацює в цьому відношенні кожна галузь сільськогосподарського виробництва, зокрема, тваринництва і безпосередньо птахівництва.

2. В умовах ринкових перетворень, тривалої системної кризи, самоусунення держави від підтримки вітчизняного товаровиробника сформувалася стійка негативна тенденція до занепаду окремих галузей аграрного виробництва, зокрема, птахівництва.

3. У птахівництві протягом десяти років (1991–2000 рр.) скоротилося поголів'я птиці в 2 рази, виробництва яєць в 1,8 раза, та м'яса птиці в забійній масі у 3,7 раза до найвищого показника (1990 р.).

Після прискореного реформування сільськогосподарських підприємств, створення птахівничих підприємств ринкового типу з 2001 р. настає період відродження галузі птахівництва в Україні. За 2001 – 2008 рр. поголів'я птиці порівняно з 1990 р., відновлено на 72,1 %, виробництво яєць – на 91,8 %, вирощування птиці (живої маси) на 112, 2 % за всіма категоріями господарств, а в сільськогосподарських підприємствах – на 168 %.

В господарствах населення відроджено виробництво яєць, а найвищі показники 1990 р. за чисельністю поголів'я птиці відроджено на 79,2 %, вирощування живої маси птиці – на 46,2 %, виробництва м'яса птиці в забійній масі – на 45,2 %.

Птахівництво сільськогосподарських підприємств країни утримується за рахунок виробництва яєць та продажу молодняка птиці. За 9 досліджуваних

років періоду відродження галузі – виробництво м'яса птиці в Україні – було збитковим протягом 5-ти років.

Перспективи подальших досліджень

Враховуючи виключно важливу роль птахівництва, як інтенсивної і динамічної галузі сільського господарства, що дозволяє в короткі строки значно збільшити виробництво дієтичної, висококалорійної продукції харчування – яєць та м'яса птиці – для задоволення потреб вітчизняного продовольчого ринку, набувають особливої актуальності продовження прикладних досліджень ефективності використання регіонального ресурсного потенціалу цієї галузі, зокрема, зони Полісся та західного регіону країни, де зосереджені відповідні резерви та можливості для відродження і розширення виробництва продукції птахівництва на промисловій основі.

Література

-
1. *Бородій В.П.* Технологія виробництва продукції птахівництва / [В.П. Бородій, М.І. Сахацький, А.І. Ветрійчук та інші]. – К.: Нова книга, 2006. – 360 с.
  2. *Месель-Веселяк В.Я.* Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві: доп. на 20 річ. зб. Всеукр. конгр. вчених економістів-аграрників, 25–26 лют. 2010 р. / В.Я. Месель-Веселяк. – К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2010. – 57 с.
  3. *Мельник Л.Ю.* Економічна теорія на межі тисячоліть: навч. посіб. / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко, І.Г. Кириленко. – К.: ННЦ „ІАЕ” УААН, 2003. – 748 с.
  4. *Саблук П.Т.* Рекомендації щодо забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2008. – 32 с.
  5. *Сендецька С.В.* Прогнозування обсягів виробництва яєць на регіональному ринку продукції птахівництва (Львівська область) / С.В. Сендецька // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 124–133.
  6. Тваринництво України – 2008 рік: стат. зб. / Держкомстат України. – К.: Департамент статистики сіл. госпо-ва та навколиш. середовища, 2009. – 221 с.
  7. *Топіха В.І.* Формування ринку продукції тваринництва в Україні: проблеми та перспективи / В.І. Топіха. – Миколаїв: МДАУ, 2004. – 221 с.
  8. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практ. посіб. / за ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 556 с.
  9. Щорічний статистичний збірник України – 2008 рік: стат. зб. / Держкомстат України. – К.; 2009. – 571 с.
  10. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і Західного регіону України / за ред. М.В. Зубець, В.П. Ситника. – К.: Урожай, 2004. – 558 с.
-